

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1977

12741000

BRNO 1980

/okr. Vyškov/

Milan Stloukal, Národní muzeum Praha

/Tab. 10/

V roce 1977 bylo při výzkumu pohřebiště u zaniklé středověké vesnice Konůvky na Slavkovsku odkryto dalších 9 hrobů, které vedoucí archeologického výzkumu D. Šaurová označila čísly 49 až 57; byly také vyzvednuty a dodány k antropologickému rozboru hroby č. 15-20, 39, 42, 43 a 45, které byly odkryty a registrovány už při výzkumu v r. 1976 /M. Stloukal, Kostry z pohřebiště v Konůvkách, obec Heršpice, Přehled výzkumů 1976/. V této zprávě tedy podáváme základní informace o těchto 19 pohřbech.

Hrob č. 15 - zachovala se pouze poškozená zadní polovina mozkovny a několik málo zlomků postkraniálního skeletu dítěte, zemřelého ve věku asi 7 let. Přimísěny jsou zlomky z postkraniálního skeletu dospělého člověka, mezi nimiž je zajímavá zejména horní polovina levé stehenní kosti se silně oploštěným krčkem a se žlábkovitou deformací předního okraje hlavičky; nejspíše jde o následek patologického postavení v levém kyčelním kloubu luxačního rázu, ale blíže neurčitelného vzhledem k silnému postmortálnímu poškození fragmentu /posudek L. Vyhánka/.

Hrob č. 16 - zlomky lebky i postkraniálního skeletu malého dítěte, zemřelého ve věku kolem 1 roku. Určení stáří není zcela přesné; délka zachovaného levého humeru /94 mm/ a fakt, že u některých obratlů jsou už srostlé obě poloviny oblouku, svědčí pro věk o něco vyšší než je 12 měsíců, naopak stav mineralizace chrupu odpovídá stáří jen asi 9 měsíců, stav prořezávání mléčného chrupu pak ukazuje na věk 1 roku.

Hrob č. 17 - zlomky kostry velmi malého dítěte, zřejmě novorozence. Stáří je možno odhadnout podle délky dlouhých kostí postkraniálního skeletu /humeru, femuru, tibie/ a morfologie zlomku zachované pravé poloviny dolní čelisti; nezachoval se ani jediný zub. K pohřbu je přimísěno několik zlomků z koster dospělého a nedospělého člověka.

Hrob č. 18 - zachovala se téměř celá mozkovna, ale v nerekonstruovatelných zlomcích, kromě toho dolní čelist a některé části postkraniálního skeletu novorozence /žebra, obratle a dlouhé kosti/. Přimísěny jsou kosti dvou starších nedospělých osob, mj. diafýzy dvou tibí, z nichž jedna odpovídá svou velikostí asi věku 2 let a druhá věku 4-5 let.

Hrob č. 19 - zachovalo se několik málo zlomků z lebky i postkraniálních skeletů, z nichž většina patrně patří jedné dospělé osobě, ale jsou bezpochyby přimísěny i zlomky z dalších koster dospělých i nedospělých osob /např. 4 obratle, z toho 1 dítěte mladšího 2 let a 3 dospělých osob, ale zcela evidentně různého stáří/. Na kloubní plošce levé lopatky je výrazná artróza.

Hrob č. 20 - mírně poškozená lebka a dobře zachovaný postkraniální skelet muže, zemřelého ve věku mezi 40-50 lety. Mozkovna je v absolutních mírách dlouhá, středně široká a středně vysoká a má nízký oblíčeť i horní oblíčeť; v indexech je brachykranní, ortokranní, metriokranní a eurymetopní, má mesokonchní očníce a chamaerhinní nos, je ortognátní a mesomandibulární. Lebka má strmé čelo s výraznými nadočnicovými oblouky a glabelou 3. stupně, horní okraj očníce je však tenký, klenutý tyl nese protuberantia occipitalis externa 2. stupně, bradavkové výběžky jsou středně velké, dolní čelist má do stran vytočené úhly; morfologie čelní kosti je jistě ovlivněna persistujícím čelním švem, v lambdovém švu jsou četné vsuté kůstky, švy počínají srůstat i na lamina externa lebečních kostí, na vnitřní desce jsou již zcela obliterované. V čelistech je 8 alveolů zhojeno po intravitální ztrátě zubu, další zub /pravá horní čtyřka/ má velký kaz, chrup je silně obroušen. Na pánevních kostech je patrná úzká incisura ischiadica major a úzký angulus subpubicus, není vytvořen sulcus praeauricularis. Výška postavení zemřelého byla vypočítána na 173 cm /velká/. Na kostře z hrobu č. 20 je několik zajímavých paleopatologických nálezů:

1. Processus entepicondylus pravého humeru, osifikace ve svalovém úponu levého humeru, výrazná artróza na pravé straně.

2. Výrazná posttraumatická deformace distálního kloubního konce pravé vřetenní kosti, jehož osa svírá s osou diafýzy dorsálně otevřený tupý úhel a jehož kloubní plocha je v negativním dorsálním sklonu. Processus styloideus radii prakticky chybí, na jednom místě pokračuje kloubní plocha distální epifýzy, a to povrchem, který je do lesku zbroušen a je v něm několik drobných perforací. S ním koresponduje podobně leskle zbroušený povrch proximální kloubní plochy poloměsíčné a trojhranné kosti. Proximální řada zápěstních kůstek byla posunuta z obvyklého uložení výrazně radiálně. Výrazný obrus je též vyznačen na hlavičce loketní kosti, která vytváří hřebčenovitě deformovanou plochu, korespondující s ulnárním zářezem; na ulnární straně distální epifýzy vřetenní kosti. Processus styloideus ulny je zkrácen a deformován. Nález lze označit za stav po Collesově zlomenině pravé vřetenní kosti zhojené v typické dislokaci úlomků se současnou radiální sublucací proximální řady karpálních kůstek v radiokarpálním kloubu /posudek L. Vyhánka/.

3. Zrcadlový obrus distální kloubní hlavičky levé loketní kosti, circumferentia articularis ulnae a korespondující kloubní plošky levé vřetenní kosti, artritické valy na okrajích těchto kloubních ploch.

4. Zhojené zlomeniny dvou levostranných žeber.

5. Intervertebrální artróza na levé straně 3. a 4. krčního obratle, spondylóza 4. stupně v úseku C6-7, spondylóza 3. stupně v úsecích Th 5 až Th 11, L2 - L5 a na S1.

Hrob č. 39 - zachovala se lebka dítěte zemřelého asi ve věku 4 let; postkraniální skelet, který byl s tou-

to lebku dodán k antropologickému rozboru, však lebce nepatří, pochází od bezpochyby starší nedospělé osoby, jejíž věk lze odhadnout na 12 až 13 let.

Hrob č. 42 - několik málo zlomků z lebek i postkraniálních skeletů nejméně dvou osob, jedné dospělé a jednoho dítěte.

Hrob č. 43 - silně poškozená lebka a několik málo fragmentů postkraniálního skeletu pravděpodobně ženy, zemřelé ve věku mezi 40 a 50 lety. Lebka má výrazně strmé čelo se slabě naznačenými nadočnicovými oblouky a plochou glabelou I. stupně, klenutý týl s plochou protuberantia occipitalis externa I. stupně, úhly dolní čelisti jsou rovné; v čelistech je 16 alveolů zhojeno po intravitální ztrátě zubů, zbylé zuby jsou silně abradovány, na patře je vytvořen slabý torus palatinus. Lebeční švy jsou na vnitřní desce plochých kostí již obliterovány, na vnější dosud otevřené. Mozkovna je v absolutních mírách středně dlouhá a středně vysoká, obličej je středně široký a středně vysoký; v indexech je lebka hypsikraní, leptopropní a lepténní, mesokonční, leptorhinní, mesognátní a leptomandibulární.

Hrob č. 45 - několik zachovaných zlomků z postkraniálního skeletu dospělého člověka neumožňuje ani určení pohlaví zemřelého ani bližší určení jeho věku.

Hrob č. 49 - silně poškozená kostra dospělého člověka, pravděpodobně muže, zemřelého ve věku mezi 50-60 lety; lebka je postmortálně deformovaná, lze ji však zčásti proměřit. V absolutních mírách je krátká a středně široká, má středně široký obličej a nízký horní obličej; v indexech je brachykraní, metriometopní, euryénní, mesokonční a mesorhinní. Má klenuté čelo se středně výraznými nadočnicovými oblouky, plochou glabellu III. stupně a středně silný horní okraj očních, klenutý týl s protuberantia occipitalis externa II. stupně, velké bradavkové výběžky, oboustranně je vytvořeno slabé tuberculum marginale. Dolní čelist se nezachovala, v horní jsou kompletně všechny alveoly zaceleny po intravitální ztrátě všech zubů, lebeční švy jsou uvnitř mozkovny již zcela obliterovány, na vnější desce lebečních kostí ve stavu pokročilého srůstu. Na pánevních kostech je patrná úzká incisura ischiadica major, není vytvořen sulcus praeauricularis, výška postavy zemřelého byla vypočítána na 159 cm, tedy je malá. Výrazná artróza hlavičky levostranného I. metatarsu.

Hrob č. 50 - mírně poškozená kostra dítěte, zemřelého asi ve věku 9 měsíců.

Hrob č. 51 - silně poškozená lebka a dobře zachovaný postkraniální skelet dítěte, zemřelého asi ve věku 6 let.

Hrob č. 52 - mírně poškozená kostra asi jednoletého dítěte, mozkovna je však mírně postmortálně deformována.

Hrob č. 53 - z kostry asi čtyřletého dítěte se zachovala jen dolní čelist a mírně poškozený postkraniální skelet horní poloviny těla /horní končetiny, obratle a žebra/.

Hrob č. 54 - hlavní část tohoto pohřbu tvoří zlomky z kostry dospělého člověka, na jejichž základě není možno určit pohlaví ani stáří zemřelého; nelze však zaručit, že všechny tyto zlomky pocházejí z jediné kostry, může jít i o pozůstatky více dospělých osob. K pohřbu jsou přimísleny fragmenty pánve a dolní čelisti dítěte, zemřelého asi ve věku 4 let.

Hrob č. 55 - silně poškozené zlomky z kostry asi tříletého dítěte. Mozkovna je postmortálně deformována. Nevýrazná plochá cribra orbitalia.

Hrob č. 56 - základ tohoto souboru tvoří zlomky z horní poloviny postkraniálního skeletu dospělé osoby neurčitelného pohlaví. Přimísleny jsou však zlomky obratlů další nejméně jedné dospělé osoby a fragmenty z kostry dítěte, zemřelého asi ve věku 5-6 let.

Hrob č. 57 - zlomky z koster nejméně čtyř osob, z toho tři dospělých /zachovaly se fragmenty tří pravostranných pánevních kostí/ a jedné nedospělé osoby. Podle tvaru pánevních kostí je možno usuzovat, že nejméně dvě z dospělých osob byli muži.

Z celkového počtu 19 hrobů, jejichž obsah byl v tomto roce předmětem antropologického výzkumu, je možno označit 9 za hroby dospělých osob a 10 za hroby dětské. Opatrná formulace je v tomto případě zcela na místě, protože pouze 8 dětských a dokonce jen 4 hroby dospělých osob obsahovaly pozůstatky jediné osoby, v sedmi hrobech tedy byly rozeznány zlomky z koster více osob a není možné rozhodnout, zda v těchto případech šlo o dvoj- či vícenásobné pohřby, anebo zda jsou to zbytky z rozrušených pohřbů. Pokud budeme registrovat každé pozůstatky samostatně, pak bylo v této části konůveckého pohřebiště pochováno 18 dětí a 14 dospělých osob. U dětských pohřbů šlo ve dvou případech o novorozence, 3 děti zemřely ve stáří 9 měsíců až 1 roku, pak byly registrovány 2 děti dvouleté, 1 tříleté, 4 děti ve stáří 4-5 let, 2 děti ve věku 5-6 let, 1 dítě sedmileté, 1 zemřelo ve věku 12-13 let a u jednoho dítěte a jedné nedospělé osoby nelze určit blíže stáří zemřelého. Z dospělých osob byli dva zemřelí muži a jedna žena, u ostatních nelze určit ani pohlaví zemřelého ani jeho stáří. V těchto třech případech, kdy bylo možno určit stáří a pohlaví, bylo také možno aspoň zčásti proměřit lebky. Kromě toho však tabulka měr obsahuje míry 5 dětských lebek různého stáří. Po stránce ryze antropologické tento soubor nepřináší podstatné rozšíření našich poznatků o populaci z Konůvek, ale přece jen přináší další data demografická i metrická, která budou důležitá při konečném souborném hodnocení výsledků tohoto výzkumu. Z paleopatologických nálezů jsou zajímavé změny na předloketních kostech z hrobu č. 20; zčásti jistě souvisí s Collesovou zlomeninou pravé vřetenní kosti, ale zrcadlově leslé obrusy na dolních koncích obou radií a ulen jsou svým rozsahem i vzhledem zcela neobyčejné.

MÍRY A INDEXY LEBEK Z POHŘEBIŠTĚ V KONŮVKÁCH

l. e b k a č. :	15	20	39	43	49	50	51	52
P o h l a v í :	?	muž	?	žena?	muž?	?	?	?
S t á ř í :	7	40-50	4	40-50	50-60	9měs.	6	1
Délka lebky /1/	-	184	157	169	174?	135	150	146
Délka baze /5/	-	103	79	98	-	-	76	-
Šířka lebky /8/	133	148	124	-	145?	122	138	138?
Min. šířka čela /9/	-	108	85	102	96	84	96	-
Max. šířka čela /10/	-	130	106	133	123	105	116	113
Aurikulární šířka /11/	106	127	97	114	123	89	-	-
Asteriální šířka /12/	-	119	99	-	-	-	107	-
Výška lebky /17/	120	137	114	129	-	-	114	-
Nadušní výška /20/	104	114	99	-	114	-	103	-
Obvod lebky /23/	-	539	448	-	515	412	470	-
Příčný oblouk /24/	289	317	278	-	317	268	303	-
Podélný oblouk /25/	-	372	329	-	375	280	342	316
Čelní oblouk /26/	-	122	111	129	133	-	116	113
Temenní oblouk /27/	126	130	108	-	135	-	119	110
Týlní oblouk /28/	102	120	110	111?	107	-	107	94
Čelní tětíva /29/	-	103	93	108	110	-	94	92
Temenní tětíva /30/	113	117	98	-	114	-	106	95
Týlní tětíva /31/	82	98	86	90?	89	-	88	79
Kapacita /38/	-	1560	-	-	-	-	-	-
Délka obličeje /40/	-	93	73	96	-	-	-	-
Šířka horního obličeje /43/	-	-	86	111	105	82	97	-
Biorbitální šířka /43-1/	-	-	81	103	98	78	92	-
Bizygomatická šířka /45/	-	-	97?	121?	130?	88?	111?	-
Šířka středního obličeje /46/	-	-	74	-	94	63	-	-
Výška obličeje /47/	-	113?	76	109	-	-	91?	-
Výška horního obličeje /48/	-	66?	47	69	62	38	53	-
Interorb. šířka /50/	-	-	-	-	-	-	-	-
Šířka očníce /51/	-	42P	33	40	39	29	-	-
Výška očníce /52/	-	32P	27	32	31	27	-	-
Šířka nosu /54/	-	27	19	23	23	16	19	-
Výška nosu /55/	-	51	33	49	46	27	37	-
Min. šířka nosu /57/	-	-	-	-	-	-	-	-
Šířka kondylů mandibuly /65/	-	-	93	-	-	73	98	84
Bigoniální šířka /66/	-	108	73	88	-	63	78	72
Výška brady /69/	-	26	20	27	-	17	23	20
Výška ramene mand. /70/	-	70	42	59	70	30	47	32
Šířka ramene /71/	-	31	24	33	28	19	22	22
Hloubka front. /IOW-n/	-	-	14	18,5	16,8	15	14	-
Hloubka maxily /GB-ss/	-	-	18,8	-	19,9	16,1	-	-
Hl. kořene nosu /SS-n/	-	-	-	-	-	-	-	-

Lebka č. :	15	20	39	43	49	50	51	52
Indexy :								
Délkošířkový /I 1/	-	80,4	79,0	-	83,3	90,4	92,0	94,5
Délkovýškový /I 2/	-	74,5	72,6	76,3	-	-	76,0	-
Šířkovýškový /I 3/	90,2	92,6	91,9	-	-	-	82,6	-
Frontoparietální /I 13/	-	73,0	68,5	-	66,2	68,9	69,6	-
Obličejový /I 38/	-	-	78,4	90,1	-	-	82,0	-
Horního obličeje /I 39/	-	-	48,5	57,0	47,7	43,2	47,7	-
Očnice /I 42/	-	76,2	81,8	80,0	79,5	93,1	-	-
Nosu /I 48/	-	52,9	57,6	46,9	50,0	59,3	51,4	-
Alveolární /I 60/	-	90,3	92,4	98,0	-	-	-	-
Frontomandibulární	-	100,0	85,9	86,3	-	75,0	81,3	-

Anthropologisches Material aus Konůvky, Gemeinde Nížkovice - Heršpice /Bez. Vyškov/. Im Jahre 1977 wurden bei der Grabung eines Gräberfeldes bei dem mittelalterlichen Dorf Konůvky im Raume von Slavkov 9 Gräber abgedeckt; zur anthropologischen Analyse übergab die Grabungsleiterin D. Šaurová Skelette noch aus 10 Gräbern, die bereits bei der Grabung im Jahre 1976 abgedeckt worden waren. Von der Gesamtzahl dieser 19 Gräber waren 9 Gräber von erwachsenen Personen und 10 Kindergräber, von denen jedoch nur 8 Kinder- und 4 Erwachsenengräber Überreste lediglich einer Person enthielten, in sieben Gräbern wurden bei der anthropologischen Analyse Fragmente von Skeletten mehrerer Personen unterschieden und es ist nicht sicher, ob es sich in diesen Fällen um mehrfache Bestattungen handelte, oder aber ob nicht zu der Hauptbestattung Reste aus gestörten Gräbern beigemischt sind. Drei Schädel von erwachsenen Personen und 5 Kinderschädel konnten zumindest teilweise vermessen werden und ihre Masse sind in der beigefügten Tabelle angeführt. Von paläopathologischen Funden sind besonders Veränderungen auf den Vorderarmknochen aus Grab Nr. 20 interessant, die teilweise mit der Collesfraktur der rechten Speiche zusammenhängen, die spiegelig glänzenden Abschleife auf den unteren Enden beider Radii und Ulnae sind jedoch durch ihr Ausmass sowie Aussehen ganz ungewöhnlich.

MITTELALTERLICHES HOHLGLAS AUS KONŮVKY

/Bez. Vyškov/

Zdenka H i m m e l o v á , Historické muzeum Slavkov

Im archäologischen Material, von Dr. D. Šaurová bei der Grabung der mittelalterlichen Dorfwüstung Konůvky gewonnen, befinden sich ebenfalls Bruchstücke von Hohlglas aus einigen Objekten.

F e s t e. Im IV. Sektor der Feste /östlicher Teil des nördlichen Souterrains/ fand man in der De-struktion des Gemäuers Bruchstücke eines niederen Bechers mit Tropfenauflage mit einer Zange zu dornen-förmigen Wülsten geformt / ϕ der Mündung 6 cm, ungefähre Höhe 7 cm/, Bodenbruchstücke eines weiteren Bechers und einige formlich nicht bestimmbare Fragmente. Die Glasmasse aller Bruchstücke ist farblos, klar, fast nicht korodiert.

Aus dem Kontrollschnitt des westlichen Rundganges des südlichen Souterrains der Feste barg man zahl-reiche Scherben eines hohen keulensförmigen Bechers, verziert mit ausgezogenen Glasbatzen und einer an-dersfarbigen, vermutlich Kobalt- Glasmasse. ϕ der Mündung beträgt 9 cm, ϕ des Fusses 11,4 cm, Höhe ca. 27-28 cm. Die Glasmasse des Bechers ist klar, grünlich, die Oberfläche mit einem graubraunen Überzug be-deckt.

W o h n o b j e k t XXVI. Aus der Objektdestruktion stammen zwei Bruchstücke eines kreisförmigen aus-gestochenen Bodens im ϕ von 6 cm. Es handelt sich offensichtlich um den Rest eines Fläschchens. Die Glasmas-se ist klar, farblos, die Oberfläche mit einer graubraunen Schicht überzogen, die sich in Schuppen ablöst.

Die angeführten Glasfunde kann man insgesamt in den Zeitabschnitt der 2. Hälfte des 14. und den Be-ginn des 15. Jahrhunderts einreihen.

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1977

- Vydává : Archeologický ústav ČSAV v Brně , sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor : Akademik Josef Poulík
Redaktoři : Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Říhovský
Překlady : Dr. R. Tichý, E. Tichá
Kresby : doc. dr. B. Klíma, A. Malinková, A. Šik
Na titulním listě : Bronzová dýka z únětického pohřebiště v Mušově
Tisk : Moravské tiskařské závody, n.p. Olomouc, závod Gottwaldov,
provoz 34 - Kyjov
Evidenční číslo : ÚVTEI - 73332
Vydáno jako rukopis - 450 kusů - neprodejné